

Takk til våre venner, Gledeleg jul frå Ishavsmuseets venneforeining.

Enda et nytt positivt år er snart tilbakelagt. Vi begynner å tenke jul. Vi skal glede hverandre på forskjellige måter m.a. med å gi hverandre gaver. Vi minner om at museet har flere **spemende gaver** – gaver laget av selskinn. Vi nevner bl.a. damevesker i forskjellige størrelser, pelsluer, dame – og herretøfler og mange andre ting. Hva med en selskinnsvest a la Bastesen ? Det er mange **gode bøker** fra ishavsmiljøet. Både nye av året og knallgode eldre som kan leses flere ganger av hele familien. Bøker som handler om kampen for tilværelsen og mot elementene der man både vann og tapte. Du får kjøpe de på førjulsfesten den 7. desember.

Takket være **ditt bidrag** gjennom medlemskontingenten har det vært mulig å kjøpe utstyr, materiell og hjelpemidler som er avgjørende for den pionerinnatts dugnadsfolket også har utført i år. Det er et jevnt og møysommelig viktig arbeid.

Det videreutvikler museet, tar vare på historia og gir ytterlig penger i kassa. I årsmeldinga på nyåret skal du få alle detaljer om det flotte og entusiastiske arbeid som gjøres.

Vi vil også framheve det kvalitetsarbeidet som **ISFLAKET** står for. ISFLAKET leses av folk fra hele landet fra Svalbard i nord. Takk til vår eminente redaktør, skribenter og andre støttespillere.

Styret i Venneforeninga er glad for at du er med oss. Du er en vitamin som er viktig for vårt arbeid – en vitamin vi ikke kan være foruten. Velkommen til nye utfordringer.

Bjarne J. Brandal

”POLARBJØRN” – RETTING OG TILLEGG

Tidlegare omtalar av ”Polarbjørn” nr 1 og nr 3 i Isflaket var vel kortfatta og treng litt korrigering.

”Polarbjørn” nr 1

Ved omtale av ”Polarbjørn” nr 1 fall fiskerimerket som skuta hadde i tida den høyrde heime i Brandal ut. Merket var M 12 HD. Ved sida av M 20 VD (”Veslekari”) var M 12 HD kanskje det mest kjende fiskerimerket på noka ishavsskute frå Sunnmøre nokon gong. Etter at ”Polarbjørn” nr 1 forliste i 1949 gjekk både namn og fiskerimerke over på ”Polarbjørn” nr 2, som vart levert frå Bolsønes Verft i 1950.

”Polarbjørn” nr 3 (ex ”Jopeter”)

”Polarbjørn” nr 3 var i slutten av 1950-åra to turar til Antarktis. I den sørlege sommaren 1958/59 var ”Polarbjørn” på ein ekspedisjonstur med forsyningar og utstyr til ekspedisjonen som Norsk Polarinstitutt hadde i Antarktis i samband med det internasjonale geofysiske året. ”Polarbjørn” hadde med to fly av typen Single Otter. På turen var flya pakka i kasser som stod på dekk. Skipper på turen var Henrik Marø. Turen gjekk utan ekstraordinære vanskar.

Året etter, i den sørlege sommaren 1959/60, var ”Polarbjørn” på ein ny tur til Antarktis. Også på den turen var Henrik Marø skipper. Den norske ekspedisjonen vart henta heim. Den norske stasjonen, Norway Station, på kysten av Antarktis omlag ved nullmeridianen, vart overteken av ein sørafrikansk ekspedisjon. Stasjonen fekk nemninga SANAE, forkorting for det engelske namnet på den sørafrikanske ekspedisjonen. På tur sørover var ”Polarbjørn” innom Cape Town og tok med den sørafrikanske kontingenten. Denne turen fekk eit tragisk forløp ved at skuta miste både sturten og andrestyrmannen under vegs. ”Polarbjørn” nådde heim til Sunnmøre i høveleg tid til å ruste ut for newfoundlandsfangsten i 1960.

Magnus Sefland

Ishavsfesten 17. oktober

Ishavsfesten på museet under Hareidsstemna samla fullt hus. Temaet i år var bergingsbragda som "Polarhav" gjorde i 1966 då dei berga 30 menneske frå ferga "Skagerak".

Magnus Sefland har tidlegare skrive om denne hendinga i Isflaket. Ingrid Aarstad som var 5 år då ho vart berga i 1966 var med på festen, og fekk treffe igjen sine redningsmenn. Ho har skrive ei fin lita reiseskildring frå denne turen til Brandal og Isha vsmuseet.

To drømmedager i Brandal.

Av Ingrid Aarstad

Jeg hadde gledet meg lenge og endelig var dagen kommet. Min ryggsekk var klar og jeg hadde 8 flasker vin trygt innpakket i min store koffert. Jeg hadde bestilt drosje tidlig, men den kom ikke til avtalt tid. Jeg måtte ringe til drosjesentralen og purre, og kom til flyplassen 20 minutter senere enn jeg hadde planlagt. Det begynte bra. Flere overraskelser ventet på meg der. Jeg var ærlig nok til å si at min koffert var full av vinflasker. Jeg fikk klar beskjed om at dette var forbudt. Jeg argumenterte så godt jeg kunne, viste hvor godt og trygt innpakket de var, men jeg tapte denne kampen. Det var lovlig å ta dem i flyet, sa de. Så midt i alt kaoset, måtte jeg pakke ut alle flaskene fra sine esker og fra alt avisepapir og boblepapir, og inn i Bråtens plastikkposer. Jeg følte meg rimelig uglesett av noen, og rimelig stresset. Men det gikk bra, og klirr-e-klirre, jeg gikk mot avgangshallen. Det var første gang jeg reiste siden attentatene i USA, og var ikke forberedt på at det var lang, veldig lang kø for å komme seg til avgangshallen. Jeg begynte å miste håpet på at jeg skulle nå flyet. Men det gikk bra. Jeg kom sist inn og fikk det aller siste ledige sete, bakerst i flyet. Det viste seg å være den beste plassen: det var plass bak setet for å stue alle vinflaskene.... Flyet var stappfullt til Bergen, nesten tomt til Ålesund. Ved ankomst i Ålesund, hjalp flyvertinnene meg å samle mine vinflasker, og da de blunket til meg som sikkert skulle til DEN festen, så fortalte jeg dem på hvilket eventyr jeg egentlig var på veien inn i. De ble veldig nysgjerrige, jeg bare strålte og fortalte, og jeg kom sist ut av flyet.

Endelig skulle jeg møte Magnus Sefland. Jeg hadde snakket med ham på telefon siden høsten 2000, i mange timer og jeg hadde lest hans beretning om Skagerrak-forliset, men jeg ante ikke hvordan han så ut og hvor gammel han var. Sist vi hadde snakket sammen, sa han at han skulle ha en usannsynlig blå jakke på seg og at jeg derfor ikke kunne miste han. Blåfargen var ikke så usannsynlig, men jeg så han allikevel med en gang. Jeg var så glad å møte ham, endelig. Jeg måtte begi meg på å pakke vinflaskene inn i kofferten igjen. Nå kunne eventyret begynne!

Været var strålende fint og Magnus Sefland kjørte en minibuss, der jeg satt høyt og kunne nyte det fantastiske landskapet. Han fortalte og spurte og forklarte, han er så kunnskapsrik og kunnskapssulten, omsorgsfull og oppmerksom, at jeg følte meg trygg og velkommen fra første stund. På veien til Brandal, skulle vi stoppe hos Arne Røbekk. Arne Røbekk var overstyrmann på Polarhav, og det var han som plukket meg opp fra flåten og bar meg inn i en lugar på båten. Han hadde fortalt at jeg klamret meg så hardt til han at han hadde vært nødt til å rive meg løs med makt for å kunne gå tilbake på dekket og fortsette redningsarbeidet. Magnus Sefland hadde fortalt meg at han fortsatt tenkte på denne hendelsen. Vi tok en liten vei som gikk oppover, Raudeåna, landskapet var så nydelig og uvirkelig som i en eventyrbok. Et stykke frem, så vi et hus, med en mann som satt på en stol i hagen, han stod opp og kastet lua si, mitt hjerte banket veldig. Jeg gikk ut av bilen og vi klemte hverandre, og klemte igjen. Det var sterkt, veldig sterkt. Det tok litt tid før vi kunne si noe mønlunde sammenhengende til hverandre. Jeg følte meg veldig lykkelig. Jeg likte Arne Røbekk med en eneste gang. Han oste av varme og sjenerøsitet, og han hadde glimt i øyet. Jeg tenkte at jeg var heldig å ha vært reddet av en slik mann.

*Ingrid samen med sine redningsmenn på Ishavsmuseet 17.10.01
Foto: A. Mauren, Aftenposten*

Vi kjørte videre til Brandal og kom til Ishavsmuseet. Etter en stund kom de andre heltene fra Polarhav. Jarle Sandvik, som var skipper på Polarhav og som tok de riktige og dristige beslutningene som gjorde at alle ble berget 7. september 1966. Norvald Midtbø, som var matros og ishavsskytter, som bar meg på land i Kristiansand, og som jeg har hatt et bilde av siden barndommen. Oddvar Djupvik, som var andre maskinist, og som i tillegg til sin jobb og i alt kaoset, tok bilder av bergingsbragden. Det var sterkt å møte dem. Jeg har lest beretninger av det disse menn gjorde den dagen. Det var ikke alminnelig. Det krevde mot. Det var svært grov sjø, og Polarhavs besetning stod enkelte ganger med vann helt til livet, mens de håndfast lempet folk fra flåten og over rekken, akkurat når rullingen tillot det. Alle som en sa at de bare gjorde sin plikt. Da tenkte jeg at hvert sekund, et eller annet sted i verden, er det barn og voksne i nød, som ikke er så heldige å møte på sin vei folk som ser det som sin plikt å redde dem. Det folk på Polarhav gjorde for oss den dagen er ingen selvfølgelighet.

Det ble veldig spennende å høre dem fortelle hvordan de hadde opplevd redningsaksjonen. Det var rørende å se dem snakke med hverandre. Jeg snakket også med deres koner, og hørte hvor spente de var den gangen da de fulgte med det som skjedde på TV og radio, og visste at mennene deres var involvert i redningsarbeidet. Det hadde jeg ikke tenkt på før, og det gjorde inntrykk. Det var mye å observere, mye å høre, mye å lære. Det høres kanskje rart ut, men jeg var stolt av dem.

Etter hvert som livet skrider frem oppdager jeg pussige sammenhenger. Det er mange tilfeldigheter som gjorde at jeg slo meg til i Norge. Den første jobben jeg fikk i Oljedirektoratet var knyttet til beredskap. Jeg ble fortalt tidlig i denne jobben at det var Skagerrak-forliset som var den markante hendelsen som førte til utvikling av redningstjenesten i Norge. Siden har jeg jobbet med sikkerheten i petroleumsvirksomheten, både for å unngå ulykker og for at folk skal kunne reddes hvis ulykken skulle være ute. En annen morsom anekdote er at da jeg kom tilbake på jobb etter min reise til Brandal, traff jeg vår informasjonsdirektør, som viste seg å ha vært i Kristiansand for å dekke Skagerrak-forliset for Stavanger Aftenblad. Vi hadde jobbet ved siden av hverandre i 15 år, uten at han hadde koblet meg til 5-åringen han hadde sett og skrevet om 35 år tidligere...

Tiden gikk veldig fort i Brandal. Alt var virkelig og uvirkelig på samme tid. Markeringen denne kvelden på Ishavsmuseet var en smule skremmende for meg. Så mange folk, så mye snillhet. Jeg synes at det ble vellykket: alle fra Polarhav fikk den ære de fortjener, både de som var tilstedet og de som ikke kunne komme, de som fortsatt lever og de som har forlatt denne verden. Jeg har forstått at det som skjedde 7. september 1966 på Polarhav skal få en plass i Ishavsmuseet. Det er en velfortjent plass.

Det er mange å takke for at disse 2 dagene ble så magiske som de ble. Jeg skal trekke frem spesielt mine helter, som var perfekte, Magnus Sefland, som har greid å forene oss, Barbro og Webjørn, som stelte alt i stand på fortreffelig vis.

Varme hilsener.
Ingrid.

Nordøstgrønlandsk Kompagni NANOK

Af Peter Schmidt Mikkelsen

Gennem de seneste 10 år har det private, danske, nonprofit selskab NANOK hver sommer udsendt mandskab til Nordøstgrønland for at vedligeholde kulturhistoriske bygninger. Siden den spæde start i 1991 har dette arbejde taget fast form, og i dag er NANOK anerkendt som en nødvendig og betydningsfuld aktør i den store grønlandske nationalpark. NANOKs rødder går imidlertid langt tilbage, helt til dengang da danske og norske fangstmænd side om side drev fangst på polarræv i Nordøstgrønland.

Historisk baggrund

Østgrønlandsk Fangstkompagni Nanok A/S, eller *NANOK*, blev stiftet i 1929 med det formål at udnytte naturressourcer i Nordøstgrønland. I praksis kom virksomheden til at dreje sig om pelsfangst af polarræve. Store udsving i rævebestanden og vanskelige besejlingsforhold gjorde dog, at det blev aldrig nogen profitabel virksomhed, heller ikke for NANOKs norske pendant, *ARKTISK NÆRINGSDRIFT*, der også blev grundlagt i 1929. Der blev også fra andre sider i Norge sendt fangstekspeditioner ud, fx adskillige fra Sunnmøre.

I 1930erne gjorde nationalpolitiske forhold, at tilstedeværelsen af danske fangstmænd i Nordøstgrønland var ønskelig den danske regering, og NANOK modtog derfor støtte fra den danske stat; men med oprettelsen af den militære slædepatrulje *SIRIUS* i 1950, kom opretholdelsen af suveræniteten ind i faste rammer. Dermed forsvandt det politiske behov for

"Hochstetter", dansk fangststation i Nordøstgrønland ca. 1947. Foran huset fangstmand Mogens Graae, der senere blev direktør for "NANOK".

NANOK og følgelig også statstilskuddet. Da dette faldt sammen med en generel afmatning på skindmarkedet måtte fangsteventyret ophøre, for NANOKs vedkommende i praksis 1952, medens norske fangstmænd fortsatte indtil 1959. NANOK vedblev med at eksistere under mere beskedne former efter 1952, og der blev gjort flere forsøg at retablere aktiviteter i Nordøstgrønland, dog i lang tid uden held.

Hytter og stationer - kulturminderne

I forbindelse med fangstmandsvirksomheden var der i hele kyst- og fjordområdet mellem Germania Land og Scoresby Land på Grønlands østkyst anlagt et stort antal danske og norske overvintringsstationer og fangsthytter. SIRIUS havde gennem mange år behov for disse i forbindelse med afpatruljeringen, og sørgede nødvendigvis for, at fangsthusene blev vedligeholdt, men i 1970'erne begyndte patruljen at bygge sine egne rejsehuse. Dette betød, at brugen og dermed også vedligeholdelsen af de gamle fangsthuse aftog betydeligt. Set ud fra et rent militært synspunkt var dette nok ønskeligt, idet de nye rejsehuse er mere tidssvarende og desuden fuldstændigt bjørnesikrede. Imidlertid vakte denne udvikling også bekymring. Hytterne repræsenterede et stykke unikt nordisk kulturhistorie, nemlig den dansk-norske fangstmandsperiode 1908-60.

Enhver, der har berejst det vildsomme land, gemmer utvivlsomt på minder, der knytter sig til hytterne. Talløse gange har siriusmænd, fangstmænd og videnskabsmænd oplevet den uforglemmelige følelse af at komme i ly for snestorm og bidende kulde for at mærke varmen fra kulovnen bringe liv tilbage til smertende, blåfrosne lemmer. Ofte har disse millimeter ru, sodsværte brædder beklædt med tåpap været den marginal, der har adskilt liv fra død.

Det eventyrlige liv i og omkring de nordøstgrønlandske hytter er gennem talrige skildringer næsten blevet folkeeje. Hvem kender fx ikke Jørn Riels eventyrlige skrøner eller John Giævers ishavshistorier, der i mange tilfælde har rod i autentiske hændelser i Nordøstgrønland.

NANOK reableres

I sommeren 1991 samledes en gruppe mennesker med nær tilknytning til Nordøstgrønland for at drøfte den alarmerende situation omkring de gamle fangstbygninger. Samlingspunktet var tidligere fangstmand Mogens Graae, NANOKs direktør siden 1976.

I erkendelse af, at lovgivningen for den nordøstgrønlandske nationalpark ikke omfattede nogen aktiv bevarelse af de historiske fangstanlæg, besluttede gruppen at tage privat initiativ. I modsat fald ville de gamle bygninger - såvel norske som danske - gå til grunde i løbet af en overskuelig fremtid.

På et møde den 12. januar 1992 besluttede man at ændre NANOKs officielle navn til *Nordøstgrønlandsk Kompagni NANOK*. Grunden var, at det oprindelige aktieselskab i 1990 var blevet likvideret samt at tanken om fangst for længst var opgivet.

NANOKs vedtægter blev samtidig ændret således, at formålet nu blev - på nonprofit basis - ***"at medvirke til sikring af nationalparkmiljøet, at bidrage til udbredelse af kendskabet til Nordøstgrønland og dets kulturhistorie, og at bidrage til sikring af områdets kulturminde og bygninger"***.

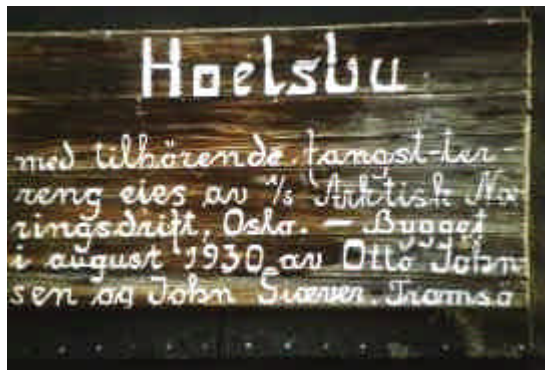
Ved samme lejlighed blev der nedsat en bestyrelse, der foruden direktør Graae kom til at bestå af: Aage Hjorth Hansen, Erik Jensen, Peter Schmidt Mikkelsen, Henning Poulsen og Jens Erik Schultz. I 1999 døde Mogens Graae, hvorefter Peter Schmidt Mikkelsen overtog direktørposten. Foruden sidstnævnte består bestyrelsen i dag af Erik Jensen, Jens Erik Schultz, Martin Reenberg, Søren Andersen og Tommy Pedersen.

For at gennemføre arbejdet måtte der tilvejebringes væsentlige økonomiske midler. Uden offentlige tilskud måtte NANOK i starten ty til egne, private midler samt til de begrænsede bidrag, der er ydet af velvillige sponsorer, dvs. virksomheder, fonde og private. Siden er det lykkedes at få en skabt en mere langsigtet sponsoraftale med det danske fond, Aage V. Jensen Fonde, der har som hovedformål at bevare naturen og beskytte dyrelivet.

Billeder fra NANOKs 2000 ekspedition, hvor den gamle norske station, "Hoelsbu", i Moskusoksefjord blev istandsat.

Nederst t.v.: Det originale navneskilt blev istandsat. Teksten lyder: *"Hoelsbu med tilhørende fangst-terreng eies av A/S Arktisk Næringsdrift, Oslo. - Bygget i august 1930 av Otto Johnsen og John Giæver. Tromsø"*

Myndighedernes anerkendelse

Det var ved NANOKs retablering i 1991 et primært mål at opnå myndighedernes anerkendelse af kompagniets arbejde, både ud fra et politisk synspunkt og fordi det ville lette sponsorering. Dette mål blev nået i februar 1997, hvor NANOK modtog Landsstyrets uforbeholdne støtte i form af en skrivelse fra Konrad Steenholdt, Landsstyremedlemmet for Kultur, Uddannelse og Kirke.

Offentlighedens opmærksomhed

NANOKs arbejde har været genstand for betydelig opmærksomhed i offentligheden. Dagblade har jævnligt bragt artikler om NANOKs arbejde, og efter at NANOK, fangstmandskulturen og Nordøstgrønland har været tema for adskillige Tv-udsendelser har NANOK modtaget et stadigt stigende antal henvendelser fra interesserede. NANOK har nu i offentligheden opnået status som den organisation, der både har vilje og evne til en fornuftig sikring af de nyere nordøstgrønlandske kulturminde.

NANOKs aktiviteter 1991 – 2001

Siden 1991 har NANOK hver sommer kunnet udsende vedligeholdelseshold til Nordøstgrønland. Alt arbejde har været ulønnet. Følgende stationer og hytter er blevet istandsat:

1991: Zackenberg , 1992: Zackenberg, 1993: Loch Fyne , 1994: Sandodden, Moskusheimen

1995: Ny Jonsbu, 1996: Hochstetter

1997: Kap Humboldt (Martin Reenberg, Dennis Carter og Ivar Ytreland)

1998: Kap Peterséns, Eskimonæs, Hochstetter.

1999: Germaniahavn, Hoelsbu, Myggbukta. (Thor Melhuus, Ivar Ytreland, Jannik Berntsen, Øystein Killie og Niels Lindegaard). 2000: Hoelsbu, Hotel Karina, Kap Ovibos hytten

2001: Antartichavn, Holm Bugt hytten, Kongeborgen, Kap Harald Moltke

I 1999 etablerede NANOK en kulturhistorisk mindesamling i "Hotel Karina" ved Sandodden ved Daneborg.

Foruden istandsættelse af de nævnte bygninger er der foretaget en nænsom oprydning i miljøet omkring dem, således at værdiløst affald er fjernet, hvorimod historisk værdifulde genstande er indsamlet og sikret mod fortsat ødelæggelse.

Ikke blot danske kræfter har deltaget. NANOK har kunnet glæde sig over at have mange, gode venner i norske ishavskredse, og herfra har der været betydelig interesse for arbejdet. Her kan specielt fremhæves tidligere fangstmand Ivar Ytreland, Drøbak, der med stort engagement har involveret sig, såvel gennem medier og offentlighed som ved praktisk indsats i Nordøstgrønland. Ytreland har to gange deltaget i NANOK ekspeditioner, og ledede bl.a. i 1999 et NANOK-hold med norske deltagere, der istandsatte den gamle norske hovedstation, Myggbukta. I sommeren 2002 skal Ytreland efter planen stå i spidsen for istandsættelsen af Kap Herschell, den fangststation, hvor han selv overvintrende som fangstmand fra 1946-48.

Fremtiden

Alle oprindelige hytter i Nordøstgrønland har principielt set værdi for områdets kulturhistorie. Det er imidlertid ikke realistisk at tale om en aktiv bevarelse af samtlige. En del af de i alt ca. 360 hytter og stationer er i øvrigt forsvundet i årenes løb. Allerede i 1997 foretog NANOK den første udvælgelse og prioritering af de tilbageblevne stationer og hytter, og identificerede 32 stationer og ca. 130 hytter, hvor der kunne blive tale om bevaring. I 2001er der blevet etableret en arbejdsgruppe med deltagelse af bl.a. NANOK, Grønlands Hjemmestyre og andre myndigheder. Det er målet for denne arbejdsgruppe af udarbejde en liste over de hytter og stationer, der fremover aktivt skal bevares eller sikres ud fra såvel historiske som brugsmæssige hensyn. Hermed vil en central del af NANOKs formålsparagraffer fremover være understøttet fra formel, offentlig side.

Yderligere oplysninger findes på NANOKs hjemmeside:

<http://home4.inet.tele.dk/petersm/nanok.html>

Mer om "Jopeter".

Av Erik Hjortenberg.

Det man ser på side 4 i min artikel om Jopeter i oktobernumret af Isflaket er fire besætningsmedlemmer, som forlader helikopteren på isen nedenfor skibet Tottan. Den forreste er den danske kok, Th. Petersen, hvis afløser, Erik B. Larsen er nævnt i min artikel, de andre er afmønstrede norske besætningsmedlemmer. Kun 8 personer blev ombord på Jopeter efter helikopterredningen. Ishavsskibet "Kista Dan" fra rederiet J. Lauritzen forsøgte senere at tage "Jopeter på slæb, men måtte opgive det, og i stedet tage de 8 besætningsmedlemmer ombord.

Jopeters genfindning i 1956 var en stor begivenhed i den danske presse. I perioden 7-12 august 1956 var der overskrifter om Jopeter tre gange på forsiden af det danske dagblad "Politiken". De skrev, at aldrig før var det set i grønlandske farvande, at et forladt skib blev fundet igen uskadt.

Efter fundet af Jopeter satte Lauge Kochs folk vagt ombord, så Jopeter ikke længere kunne betragtes som dødt skib. Senere nåede det danske marineskib Teisten frem under ledelse af orlogskaptajn Janus Sørensen. Stedet, hvor Jopeter blev fundet, har på Kort & Matrikelstyrelsens kort betegnelsen Mountnorrisfjorden, og ligger på østsiden af Traill øen, ikke langt fra det sted, hvor skibet blev forladt året før.

Politiken skriver, at John Giæver hævdede, at han for det norske rederi skulle undersøge fartøjets tilstand og mulighetene for dets bjærgning. Det stemmer med, at John Giæver (jr) i Isflaket skrev, at de ønskede at sende en tilstandsrapport til rederiet. Det danske synspunkt var imidlertid, at det ikke lenger var rederiet, der ejede skibet, men det norske forsikringsselskab "Ishavet", som havde udbetalt skibets assurancesum. Den 12 august 1956 skriver Politiken, at de norske og danske ejere af skib og last har løst bjærgningskonflikten.

John Giæver omtales i Politiken som kontorchef i Norsk Polarinstitut, og som fangstmand i Nordøstgrønland under den norske okkupation. Skibet Teisten blev i 1977 lånt af Geodætisk Institut (det nuværende Kort & Matrikelstyrelsen) til opmåling på Vestgrønland helt op til Smith Sund.

SKATTEN I DAUMANNSBUKTA !

Av Ivar Ytreland

Dødemandsbugten, eller Daumannsbukta som norske fangstmenn kalte den, ligger vakkert sydvendt omtrent midt på sydesiden av Claveringsøya på vel 74 gr. N. på Nordøst-Grønland. Den fikk sitt dramatiske navn fordi det var her den engelske kaptein D. C. Claving, den 18. august i 1823 fant de siste eskimoene på denne kysten. Siden er ingen observert.

Da sunnmøringene kom hit med "Hird"-ekspedisjon i 1927 ble Daumannsbukta en del av fangstterrenget deres, og senere knyttet til hovedstasjonen på Kap Herschell.

Å komme til Daumannsbukta en sommerdag er en fin opplevelse. Den ligger lunt og trygt til omkranset av høye fjell, og landskapet stiger sakte oppover i terrasser til en kort dal kalt Skrællingdalen som også er omgitt av høye og bratte fjell. Terrassene har en meget frodig vegetasjon bl.a. med kneehøyt gress i den tidligere eskimoboplassen, hvor mange ruiner av eskimoenes vinterhus ennå er godt synlige. Utsikten sydover Gael Hamkes Bugt mot Finschøyene, Home Forland og Jacksonøya er bare helt praktfull.

Om vinteren er Daumannsbukta et beryktet snøholl. Man vasser i løs pulversnø til brystet. Årsaken er at de nordlige vinterstormene blåser snøen av de omliggende bratte fjellmassivene, og denne snøen faller ned i ly av brattfjellene og lager rekorddyp løssnø.

Sommeren 1943 fikk den danskenorske sledepatruljen, med amerikansk hjelp, bygget en radiostasjon som også fungerte som hovedstasjon for patroljen. Stasjonen ble fraktet hit bl.a. av gode gamle I/S "Polarbjørn" av Brandal, med Kristoffer Marø som skipper.

Denne stasjonen var en erstatning for Eskimones-stasjonen som 6 måneder tidligere var blitt dramatisk angrepet av tyskerne, brent og ødelagt. Den kjente norske fangstmann, Isbjørnkongen Henry Rudi, befant seg her, og var med å forsvare stasjonen da tyskerne angrep om natten til den 24.mars 1943.

Merkelig nok ble den nye stasjonen i Daumannsbukta bygget bare ca.8 - 10 km. øst for Eskimones som også ligger på Claveringsøya.

I Daumannsbukta ble det i løpet av sommeren og høsten 1943 bygget et stort stasjonshus med 9 sengeplasser, messe, kjøkken, og radiatorom. Ca. 50 meter unna ble det bygget et verksted og provianthus, dessuten en egen motorhytte. Stasjonen var meget godt utstyrt med proviant, polarustrustninger, drivstoff og våpen.

Men allerede året etter, sommeren 1944, ble Daumannsbukta forlatt, og mannskapene flyttet til Sandodden ca. 40 km. mot NØ på Wollaston Forland, og ca. 300meter nord for den gamle danske fangststasjon "Sandodden" bygget i 1923. Også denne gang deltok I/S "Polarbjørn" i transporten. Den seilte jo for amerikanerne under krigen.

Dette ble den nye basen til sledepatruljen, og det ble med amerikansk hjelp bygget en ganske stor stasjon med 2 ekstra hus for h.h.v. lager og motoraggregat. Denne basen ble kalt "Daneborg", og har siden den nye sledepatruljen (nå Sirius) ble opprettet i 1950 vært dens hovedkvarter. Den gamle sledepatruljen ble avviklet sommeren 1945, og fra da av ble stasjonen vær- og radiostasjon og fungerte som sådan, parallelt med Sirius, frem til 1.aug. 1975 da Sirius også overtok værobservasjonene.

Da sledepatruljen sommeren 1944 forlot stasjonen i Daumannsbukta, fjernet de kun våpnene, vitale deler i radiostasjonen og motoraggregatet samt diverse spesialutstyr.

Stor mengder proviant, drivstoff, kull og utstyr m.m. ble værende igjen i Daumannsbukta, antagelig som et depot dersom Daneborg ble ødelagt, men de vanskelige snøforholdene var nok medvirkende til at stedet ble forlatt.

Da de norske fangstmennene kom til NØG sommeren 1946, som de første norske etter krigen, var det ingen av dem som hadde hørt om alt det som er beskrevet her foran. De kjente overhodet ikke til verken stasjonen i Daumannsbukta, eller "Daneborg" på Sandodden.

Min fangstkamerat, Odd Lindhjem fra Ålesund, og jeg gikk i land på fangststasjonen på Kap Hershell 28. juli 1946. Vi ble her i vel 2 år. Sist stasjonen var i bruk var sommeren 1939. Siden, i 7 år, hadde vær, vind, krig og nysgjerrige isbjørner satt sine tydelige merker på denne beskjedne stasjonen.

Under en sledetur tidlig på høsten 1946, for å se over fangstterrenget, kom vi til Daumannsbukta som tilhørte vårt fangstterreng. Vi ble mildt sagt overrasket over hva vi fant her. Ifølge de informasjonen vi hadde fått på forhånd, skulle det ikke være noe hus her. Vi fant 3 hus inklusiv en stor stasjon og et provianthus, begge stinne med alskens proviant og utstyr. Vi hadde ikke sett maken, og trodde vi drømte, vi kom jo fra et utpint Norge med streng rasjonering og stor mangel på mange ting. Dette hadde jo også preget vår utrustning som var meget spartansk.

I Daumannsbukta fant vi forskjellig sorter tørrmelk, tørkede, grønnsaker, syltetøy, hermetiske grønnsaker og frukter, sjokolade, cornflakes, iskrepulver i en gallons bokser og en hånddrevet iskremmaskin, og mye, mye annet godt. Vi laget straks en prøve på iskrem og selv om det var 30 kuldegrader, smakte den fint. Alt sammen var selvsagt topp amerikanske produkter, og mange av dem spesielt laget og pakket for arktiske forhold. Det var slike mengder at vi to gladelig kunne bodd der i mange år uten nye forsyninger.

Vi reparerte en del skader på husene og ryddet opp innvendig. Selvsagt lesset vi på det vi kunne få plass til på sleden av proviant vi trengte da vi begynte hjemturen. Det er ikke meget en kan få med seg ekstra på en hundeslede. Vi hadde ennå bare få hunder, men vi regnet jo med flere besøk i løpet av året. Og det ble det!

På min siste sledetur til Daumannsbukta i mai 1947 fant jeg provianthuset sammenrast og alt var totalt rødsnøyd. Jeg brukte 2 dager for å måke bort snøen og bære all provianten over i stasjonshuset for å hindre at mye ble ødelagt.

Da Odd og jeg kom der sommeren 1947 med vår beskjedne motorbåt fikk vi en stor overraskelse. Absolutt alt var borte bare de tomme husene og det nedfalne provianthuset stod igjen. Hva var skjedd ?

Noen dager før var det danske ekspedisjonsskipet D/S "Gustav Holm" , som ble brukt av Lauge Koch's sommerekspedisjon , vært i Daumannsbukta, og de hadde tatt med seg alt, absoluttalt inklusiv en primus som hørte oss til. Var vi alle sjørøvere ?

Skatten i Daumannsbukta ble dermed skatten som forsvant.

Drøbak,22.11.98.(Korr. og suppl. 26.10.01.)

Ivar Ytreland.

ISHAVSSKUTA "POLARBJØRN" (2)

Av Magnus Sefland

"Polarbjørn" nr 2 vart bygd ved Bolsønes verft i Molde. Då "Polarbjørn" nr 1 forliste etter brann under fangst ved Newfoundland i april i 1949, hadde A/S Nørvøy kontrahert ei ishavsskute hos Bolsønes. Bak dette nybygget stod Martin Karlsen og leiaren for Rieber si avdeling i Ålesund, Edvard Leira. Skuta var tiltenkt namnet "Nørvøy". Etter at "Polarbjørn" nr 1 forliste overtok A/S Polarbjørn i Brandal nybygget frå A/S Nørvøy. Den nye skuta overtok både "Polarbjørn" -namnet og fiskerimerket M 12 HD.

"Polarbjørn" nr 2 fekk treskrog i kryssarfasong. Skuta fekk dimensjonane 130.5 ft/ 292 brt. Framdrifta var ein Deutz diesel på 600 hk. Skuta vart levert i 1950. "Polarbjørn" nr 2 overtok ikkje berre namn og fiskerimerket etter gamleskuta. Nyeskuta overtok også oppdraga for Norsk Polarinstitutt. Heile tida skuta eksisterte hadde ho kvar sommar dei faste avløyings ekspedisjonane til Jan Mayen og Nordaust-Grønland for Norsk Polarinstitutt, Arktisk Næringsdrift A/S og Hermann Andresens fangstekspedisjon. På desse ekspedisjonane var John Giæver som regel ekspedisjonsleiar. Elles var skuta på årlege fangstturar til Newfoundland og i Danmarkstredet. Som oftast deltok skuta også i storsildefisket på vestlandskysten. Fast skipper var Henrik Marø. Men i somme samanhengar, som t.d storsildefisket gjorde også andre teneste, alt etter som det høvde.

På ekspedisjonsturen til Nordaust-Grønland i 1955 var Kristoffer Marø med - som turist! Han hadde då passert dei 70. Han og kona var med som passasjerar hos sonen Henrik. I 1956 var "Polarbjørn" i områda sør for Myggbukta då meldinga kom om at "Jopeter" var funnen i ein fjord på Trailløya. Der kom "Polarbjørn" opp i ei rein kappkøyring med den danske marinekutteren "Teisten" for å nå først fram til "Jopeter". Det gjaldt å vere først for å kunne hevde finnarretten. Men det racet tapte "Polarbjørn". Det oppstod ein tilspissa situasjon då dei ansvarlege på "Teisten" med makt ville hindre Giæver og Marø frå å kome om bord i "Jopeter" og inspisere fartøyet.

I 1956/57 var "Polarbjørn" til Antarktis med ein norsk ekspedisjon i samband med det internasjonale geofysiske året. På denne turen gjekk "Polarbjørn" i samsegling med "Polarsirkel" (nr 1) av Tromsø. Bernt A. Brandal ("Runne-Bernt") hadde teke over som skipper om bord i "Polarbjørn". Maskinsjef var John E. Storøy. Skipper om bord i "Polarsirkel" var John Jakobsen. Ekspedisjonsleiar var Sigurd Helle. Han var geodet, tilsett i Norsk Polarinstitutt.

"Polarbjørn" forliste i isskruing utanfor Myggbukta på Nordaust-Grønland i august-september 1957. Skuta var då på den årlege avløyingssturen for Norsk Polarinstitutt, Arktisk Næringsdrift A/S og Hermann Andresens ekspedisjon. John Giæver var ekspedisjonsleiar og Bernt A. Brandal var skipper. På turen hadde skuta med nokre passasjerar. Ein av dei var dåverande sokneprest i Ålesund, seinare biskop i Tromsø, Monrad Norderval. Passasjerar og mannskap vart henta ut av eit amerikansk helikopter som var stasjonert på Grønland. Helikopteret var stasjonert i Thule, men vart frakta i eit større transportfly til flyplassen i Mestersvig. Helikopteret flaug derifrå og henta folka frå "Polarbjørn" frå isen.

Ishavsmuseets Venner, Postboks 20, 6062 BRANDAL

B

Ishavsmuseet Aarvak er i farta.

Det er med stor glede vi kan sjå tilbake på eit fint og tilfredsstillande år for Ishavsmuseet. Det har aldri før vore så mange grupper og bedriftsbesøk med omvising, møter og bevertning. Til tross for nedgang i de "vanlige" besøkande så har den andre marknaden auka. Summen av dette er mindre besøkande men med meir omsetting.

I disse dagar er presseninga på skuta komen på plass, ferdig montert. Den vidare prosessen med tak over "Aarvak" er også i gang. I samråd med Fylkeskommunen og Hareid kommune vert det no engasjert tre uavhengige arkitekter. Dei vil kome med skisse forslag, der vi kan få eit nytt perspektiv over taket.

I siste møtet med økonominemnda ved museet, var det tilfredsstillende med den økonomiske situasjonen for museet. Vi tek sikte på å vere kvitt all "lausgjelda" vår før jul, slik at vi kan møte det nye året med ny giv. Vi rettar ei stor takk til dei som har vore tolmogige med oppgjeret sitt frå utbygginga av Ishavsmuseet. Ved årets slutt er det og eit fint høve til å takke alle bidragsytarar, venneforeining, dugnadsgjengen, Hakapikane, Isflaket og ikkje minst styrar Webjørn og resten av nemndene. Ei stor takk går også til Brandal Velforeining og Fiskefestivalen for den store gåva på kr. 40.000,- som er gitt til "tak over Aarvak".

Vi vil ønske alle ei riktig god jul og takke so mykje for året som no renn ut.

Helsing styreleiar

Tore Berge

Vi har mange prosjekter å putte pengar i. Vi prioriterer kjøp av materialer og utstyr til dugnadsarbeid. Det flotte arbeid som er gjort allerede med å restaurere verkstedbygning som ble overtatt av Karlsen rederiet, er simpelthen imponerende. Utvendig som innvendig. Det gjenstår ennå mye arbeid innvendig. Der finner man er dreiebenkutstyr, boremaskiner etc etc. Utstyr som har stått nedstøvet og ubrukt som nå får sin renesanse. Verkstedbygningen er dessuten flere ganger blitt brukt til avlastning av selve 1. etasje i museet. På grillfesten i august der "meisteren" heller ikke i år var med oss, ble grillene plassert like på innsiden av døra. Med presenning utenfor ble verkstedsbygningen en fin forlengelse og utnyttelse til slikt formål. Skulle du ha utstyr som bør tas vare på - utstyr som hører heime i vårt nyrestaurerte verksted, ikke nøl med å ta kontakt med Museet...

Bjarne J. Brandal

Julenummeret er utgitt med støtte frå;

6060 Hareid

- Den uformelle møtestaden
- Alle fotballkampar på storskjerm
- Dart kveldar, karaoke
- Pizza og smårettar

www.dirtynelly.com